

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2171>

Dr. Öğretim Üyesi İsmail Cem FERİDUNOĞLU
Giresun Üniversitesi, Tirebolu İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Giresun / TÜRKİYE

Citation: Feridunoğlu, İ. C. (2020). Siyasetin finansmanı sürecinde hazine yardımı çok sesliliği destekliyor mu? *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(62), 3651-3660.

SIYASETİN FİNANSMANI SÜRECİNDE HAZİNE YARDIMI ÇOK SESLİLİĞİ DESTEKLİYOR MU?

ÖZET

Demokratik siyasal sistemin sağlıklı şekilde işlemesi için sistemin aktörleri olan siyasi partilerin, hükümetin ve Meclisin itibar ve halkın güvenini kazanmaları kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bunun içinde, öncelikle siyasi partilerin finans kaynaklarının şeffaf, seçim harcamalarının hem partiler hem de adaylar için kayıtlı hale getirilmesi önem arz etmektedir. Seçim finansmanının demokratik, objektif bir denetim ve gözetim sistemine bağlanması gerekmektedir. Bu çalışmamızda siyasal iletişim süreçlerinde çoğu zaman göz ardı edilen ‘Siyasetin Finansmanı’ konusu, hazine yardımları bağlamında incelenerek, hazine yardımlarının, çok sesliliğe ve demokrasi sürecine katkıları incelenmektedir. Literatür taraması yönteminin kullanıldığı çalışmada mevcut düzenlemelere olumlu katkı sağlamak amacıyla düşünülen alternatif yaklaşımlar ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siyaset Finansmanı, Hazine Yardımı, Siyasette Çok Seslilik

DOES TREASURY AID SUPPORT POLYPHONY IN THE FINANCING PROCESS OF POLITICS?

ABSTRACT

In order to keep the democratic political system as a proper way, it is inevitable that the actors of the system, political parties, the government and the Parliament, should gain the credibility and the trust of the people. In this context, transparency of political parties' financial resources and election expenditures should be registered for both parties. On the other hand candidates', election financing should be linked to a Democratic, objective system of supervision and oversight. In this study, the subject of "Financing Politics", which is often ignored in the political communication processes, is examined in the context of treasury aid, and the contributions of treasury aid to the polyphony and democratic process are examined. In the study in which the literature review method is used, alternative approaches that are considered to contribute positively to existing regulations are presented.

Keywords: Political Finance, Treasury Aid, Polyphony in Politics

1. GİRİŞ

1.1. Siyasetin Finansmanı Kavramı

Siyasetin finansmanı ile ilgili ilk düzenlemeyi 1883 yılında Birleşik Krallık'ta görmekteyiz. Gerçekten de 1883'de kabul edilen “Hileli ve Yasadışı Uygulamalar Yasası” (Corrupt and Illegal Practices Act) ile Birleşik Krallık'ta siyasi adayların seçim bölgesinde yapacağı giderler sınırlandırılmıştır (Paul, 1994). Yine Birleşik Krallık'ta özellikle 1920'lerde bazı asalet unvanlarının partilere bağış veren zenginlere düzenli olarak satılmasının asiller arasında yarattığı tepki ve bu konuda Lordlar Kamarası'nın bastırması üzerine, 1925 yılında bu konu bir suç olarak düzenlenmiş, karşılığında ceza öngörülmüştür. Yirminci yüzyılın başında, Amerika Birleşik Devletleri'nde “ilerlemeci dönem” denilen süreç içinde gelişen siyasi partiler sisteminde büyük şirketlerin federal seçimlerdeki etkisini ortadan kaldırmaya yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır (Anthony, 1997).

Siyasetin finansmanı ile ilgili yasal düzenlemeler, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde hemen her demokratik ülkede gündeme gelmiştir. Özellikle 1970'li yıllarda Batı Avrupa ülkelerinde ortaya çıkartılan çeşitli siyasi yolsuzlukların da etkisiyle, siyasal partilere doğrudan ve dolaylı devlet yardımı

yapılması ve kampanya giderlerine sınırlama getirilmesi yönünde yasal gelişmeler olmuştur. Partilerin finansmanını karşıladığı ile yani partilerin finansman kaynağı ile partinin yapısı arasında yakın bir ilişki vardır. Partilerin örgütlenme modeli, üyelik yapısı, partinin lider profili, partinin finansman kaynağına göre şekillenmektedir. Aynı şekilde partinin finansman yöntemi ile üyelerin karar sürecine katılımı, partinin demokratik katılım yollarını açması veya kapalı tutması, merkezîyetçi yapı, otoriter veya demokratik yönetim tarzının benimsenmesi finansman kaynağıyla doğrudan bağlantılıdır (Dan, 1995).

Siyasetin finansmanında ilk akla gelen seçim dönemlerinde, seçimlerin veya adayların finansmanı olsa da siyasetin finansmanı sadece seçim dönemleriyle sınırlı değildir. Seçim dönemlerinde yapılan giderler, bir başka deyişle partilerin ve adayların gereksinim duydukları parasal destek miktarı artmaktadır. Ancak, iki seçim süresi arasındaki siyasi etkinliklerin sürdürülmesi de, önemli bir gider olmakta, bir maliyet getirmektedir. Profesyonelleşen parti örgütlerinin günlük olağan işlerini yürütmek ve siyasi varlıklarını sürdürmek için gereksinim duydukları parasal kaynaklar, daha da yaşamsal bir nitelik kazanmaktadır. Farklı yönlerden incelediğimizde; paranın, hem seçimlerde ekonomik gücün siyasal güce dönüşmesi, hem de bireylerin ve grupların siyasette etki ve güç oluşturmaya çalışmaları biçiminde önemli rol oynadığını görmekteyiz (Herbert, 1994).

Siyaset para ilişkisinden bahsedebilmek için siyasetin finansmanının tanımını yapmakta fayda görmekteyiz. Khyyam Z. Paltiel'e göre; "*Belli bir kamu görevine ya/ya da siyasi iktidara sahip olmak amacıyla birbiriyle yarışan siyasal partiler, önderler ve adaylara sağlanan mali kaynaklar.*" siyasal nitelikte finansmandır (Paltiel, 1981).

Arnold Heidenheimer'e göre, siyasi partilerin finansmanında dört tarihsel aşama gözlemlenmektedir. Tarihsel evrimi ve siyasi gelişmeleri göz önüne alan bu modele göre, ilk aşamada siyasal sürece katılan sınırlı sayıda seçmen bulunmaktadır ve nüfus başına siyasi kampanya maliyeti oldukça düşüktür. İkinci aşamada, iletişim tekniklerindeki gelişme ve kampanyaları yöneten profesyonel ajanların yaygınlaşmasıyla giderler artmaktadır. Üçüncü aşamada, gönüllü, ya da kurumsal nitelikteki etkinlikler nedeniyle giderler azalmaktadır. Son aşamada ise, siyasi propaganda için gerekli olan maddi kaynaklarla gönüllü çalışma ve kurumsal destek tarafından sağlanan olanaklar arasındaki uçurum nedeniyle maliyetler artış göstermektedir. Bu aşamalar farklı ülkelerde daha değişik bir sıra izleyebilmektedir. Özellikle demokrasiye yeni geçen ülkelerde partilerin örgütleniş biçimi ve amaçları farklı finansman kaynakları yaratmaktadır (Herbert, 1994).

Bu nedenle, siyasi partiler her türlü etkinliklerini yerine getirebilmek için parti varlıklarının dışında mali kaynaklara yönelmektedir. Partilerin finansman kaynakları toplumsal ve ekonomik yapı, ulusal parti sistemi ve seçim kampanyalarında uygulanan yöntemlere göre ülkeden ülkeye değişmektedir. Siyasetin finansmanının kamuoyunu yaygın olarak meşgul ettiği 1970'lerde, düzenli üye ödentileri dışında özel sektör yönetici seçkinleri, sendika önderleri ve üst düzey bürokratlar siyasi partilere mali destek sağlayan üç önemli kaynağı oluşturmaktaydı (Arnold, 1983).

1.2. Siyasetin Finansmanının Türkiye'deki Uygulamaları Tarihi Gelişimi

Türkiye'de, yaklaşık 50 yıldır seçim dönemlerinde seçime katılacak tüm partilere belli sürelerle, devlet denetimindeki Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT)'na ait radyo ve televizyon kanallarında, seçmene politikalarını anlatma, kendilerini tanıtmaya olanağı sağlanmaktadır. Türkiye'de henüz televizyon yayıncılığının başlamadığı yıllarda radyo ile yapılan siyasi propaganda oldukça etkili bir yöntem olarak kullanılmıştır. Radyoların seçim kampanyalarında kullanılması ilk olarak 24.05.1949 yılında kabul edilen Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Yasası'yla kabul edilmiştir. Henüz çok partili hayatın ilk yıllarında devlet tekelinde bulunan ve bu nedenle siyasi iktidar olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin etkilemesine çok açık olan yayınlar, muhalefet partileri Demokrat Parti ve Millet Partisi'nin tepkisini çekiyordu. Bu tepkiyi ortadan kaldırmak için kabul edilen yasaya göre; en az on ilde örgütlenmesini tamamlamış ya da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde en az üç temsilcisi bulunan ve en az üç ilde örgütlenmesini tamamlamış partilere radyoda konuşma hakkı tanınıyordu. Fakat bu konuşmanın yapılabilmesi için konuşma metinlerinin en az iki gün önceden Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne verilmesi ve yirmi dört saat içinde de Cumhuriyet Savcılığı'nın denetiminden geçmesi gerekiyordu (Özdemir, 2000).

16.02.1950 tarihinde kabul edilen 5545 sayılı Seçim Yasa ile radyo ile propagandaya ilişkin yeni kurallar getirildi. Buna göre, her siyasi parti için propaganda süresi en fazla on dakikadır; en az beş seçim çevresinde aday göstermemiş olan partiler bu haktan yararlanamamaktadır; yirmiden fazla seçim çevresinde aday göstermiş olan partiler günde yirmi dakika seçim konuşması yapılabilmekte; radyo konuşmaları seçimden on gün önce başlamakta ve üç gün önce bitmektedir; konuşmaların sırası, kura ile belirlenmektedir. Bu yasanın getirdiği haklar 30.06.1950 yılında çıkarılan bir yasa ile kaldırılmıştır. Ardından 26.04.1961 tarihinde kabul edilen 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile yeniden bu hak partilere tanınmıştır. Yalnız bu kez tüm seçim işlerinde olduğu gibi propaganda konusu da yeni kurulan Yüksek Seçim Kurulu'na devredilmiştir. Bu yasaya göre, partilerin yapacağı ilk konuşma yirmi dakikayı, ikinci konuşma on dakikayı aşamayacaktır; bu haktan yararlanabilmek için oy verme gününden en az yirmi bir gün önce Yüksek Seçim Kurulu'na (YSK) başvurmaları gerekmekte; sıra ve zaman kura ile belirlenmekte, yayınlar en geç saat: 21'e kadar yapılabilmekte; konuşmalar ses alma aracı ile banda alınmakta ve konuşmayı kimin yaptığı tutanağa yazılmaktadır (Özdemir, 2000).

Siyaset-medya ilişkisinin maddi yönünün temelleri de ilk olarak Demokrat Parti iktidarı döneminde atılmış, 23 Kasım 1957 tarihli bir kararnameyle, Demokrat Parti resmi ilanların yanında ticari ilanların da devlet bakanlığı denetiminde dağıtılmasına karar vermiştir. Böylece iktidar yanlısı gazeteler reklam ve ilanlardan aşırı ölçüde yararlandırılmış; muhalefet partileri, özellikle CHP'nin bu haklardan yararlanmasının önü tikanmıştır. Yine aynı dönemde Milletvekili Seçimi Yasası değiştirilerek, radyoda propagandayı düzenleyen maddeler yürürlükten kaldırılmıştır. Esas olarak gerek tek parti döneminde gerekse çok partili dönemde, 1960 yılına kadar iktidarda bulunan partilerin radyoyu algılayış biçimleri farklı değildir, ancak bu araçtan yararlanmada taktik ayrılıkları olmuştur. Özellikle 1953 sonrasında, radyo tümüyle iktidarın sesi olarak partizan bir nitelik kazanmıştır (Alemdar ve Kaya, 1993).

Teknolojinin gelişmesi ve Türkiye'de televizyon yayıncılığının başlaması üzerine 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'da 17.05.1979 yılında bir değişiklik yapılarak partilerin televizyon aracılığı ile de propaganda yapmasına olanak sağlanmıştır. 12.09.1980 askeri müdahalesi nedeniyle hiç uygulanamayan bu değişikliklerle seçime katılma hakkı kazanan tüm siyasi partilere radyo ve televizyonda propaganda yapma olanağı tanınmış, ayrıca siyasi partilerin ilk konuşmalarında seçim beyannamelerini anlatmaları zorunluluğu getirilmiştir. Yine bu yasaya göre, TV konuşması sırasında ekranda Türk bayrağı ve partinin amblemini taşıyan bayrak olacak, konuşmacı ise görünmeyecekti (07.07.1954 tarihli Resmi Gazete, 6428 sayılı yasa).

1.3. Türkiye'de Siyasi Partilere Hazine Yardımı

Türkiye'de siyasi partilerin en büyük gelir kaynağını, aldıkları hazine yardımı oluşturmaktadır. Siyasi partilerin hazine yardımını alabilmeleri aşağıda açıklanacağı gibi hem 1961 Anayasası döneminde hem de 1982 Anayasası döneminde Anayasa Mahkemesi'nin direnci ile karşılaşmış, bu direnç anayasal düzenleme yapılarak aşılabılmıştır. Bu bölümde özellikle hazine yardımının tarihsel gelişimi ele alınarak, yürürlükteki yasa uyarınca yapılan hazine yardımının zamanı ve miktarı üzerinde bilgi verilip, son bölümde hazine yardımının olumlu ve olumsuz yanları üzerinde durulacaktır.

1.4. 1961 Anayasası Dönemi

Türkiye'de siyasi partilere hazine yardımı, daha önce de vurgulandığı gibi ilk kez 1961 Anayasası döneminde 1965 tarihli ve 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu tarihten önce siyasi partilerin gelirlerinin kaynağı ve giderleri yasa koyucuların ilgi alanına girmemiştir.

1961 yılı öncesine ilişkin değinilmeden geçilmeyecek husus, 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti (DP)'nin ana muhalefet partisi olan CHP'nin 27 yıllık tek parti döneminde edindiği menkul ve gayrimenkulleri, "siyasi yarışta CHP lehine haksız rekabete neden olduğu gerekçesiyle" hazineye devrini sağlamak için 08.08.1951 yılında çıkardığı 5830 sayılı kanun ile 14.12.1953 yılında çıkardığı 6195 sayılı kanunlar oluşturmaktadır. Bu kanunlarla CHP'nin malları müsadere edilmiş, CHP'nin resmi yayın organı niteliğindeki Ulus Gazetesi Hazine'ye intikal ettirilmiştir. Bu yasalar, daha sonra 27.05.1960 yılında gerçekleştirilen Askeri İhtilal'in gerekçelerinden birisi olarak kullanılmıştır. 1965 yılında yapılan ilk düzenleme ile siyasi partilere parti ihtiyaçları ve parti çalışmalarında kullanılmak üzere yardım yapılması öngörülmüştür 1965 tarihindeki bu yasal düzenleme 1971 yılında Anayasa kuralı

haline getirilmiş ve ülke çapında %5 oy alma veya TBMM’de grup kurma (1961 Anayasası’na göre grup kurmak için bir partinin Meclis’te en az 10 milletvekiline sahip olması gerekiyordu) kıstasına bağlanmış ve her yıl ödenmesi öngörülmüştür.

Yasa ile partilere yapılacak yardım miktarı belirlenmiştir. Yardım alabilmek için Türkiye genelinde kullanılan oyun en az yüzde beşini almak gerekmekteydi. Her yıl ödenmek üzere, %5 - %10 oy alan partilere 500.000 lira, %11 - %20 oy alan partilere 1.000.000 lira, %21 - %30 oy alan partilere 2.000.000 lira, %31 - %40 oy alan partilere 2.500.000 lira, %41- %50 oy alan partilere 3.000.000 lira, %50’den fazla oy alan partilere 3.500.000 lira yardım yapılması öngörülmüştür. Ödemeler, mali yıl başlangıcını izleyen ilk hafta içinde tamamlanacaktı. Yasanın geçici 4 üncü maddesi hem mali yılın ortasına gelinmiş bulunan 1965 yılına ilişkin ödemelerin yasanın yürürlük tarihinden itibaren bir hafta içinde yapılmasını hem de bir önceki milletvekili genel seçimine katılmamış olmakla birlikte yasanın yayımı tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde grubu bulunan partilere bir defaya münhasır ve mahsus olmak üzere en alt dilim için öngörülen tutarda yardım edilmesini öngörmekteydi.

1961 Anayasası döneminde yapılan bu hazine yardımlarının henüz anayasal dayanağı bulunmamaktaydı. Bu da yapılan yardımının meşruluğu üzerine gölge düşürmekte, siyasi partileri kamuoyu önünde tartıştırmaktaydı. Bu tartışmalar, 1961 Anayasası’nın 56’ncı maddesine yapılan değişiklik ve takip eden süreçte 02.02.1970 tarihinde kabul edilen 1219 sayılı yasayla giderilmeye çalışılmış, bu olmayınca 1971 Anayasa değişiklikleri çerçevesinde 30 Haziran 1971 tarih ve 1421 sayılı yasayla Anayasa’nın 56’ncı maddesine eklenen dördüncü fıkrayla sonuçlandırılmıştır. Bu değişikliğe göre, siyasi partilerin hazine yardımı alabilmeleri için ya son milletvekili genel seçimlerinde geçerli oyların %5’ini almaları ya da bu seçimlerde TBMM’nde grup oluşturacak sayıda milletvekilliği kazanmaları gerekmekteydi. 1971 Anayasa değişikliğinden sonra, 15 Mart 1973 tarih ve 1699 sayılı yasayla 1961 Anayasası’na eklenen Geçici 22’nci maddeyle 1973 seçimlerine katılmaya hak kazanmış ve 30 Mart 1973’e değin Meclis’te grubu bulunan partilere de devlet yardımı yapılması hükmüne bağlanmıştır.

Eldeki verilere göre, 1965-1980 döneminde devletçe siyasi partilere yapılan nakit yardım miktarı, yaklaşık 450 milyon Türk Lirası’nı bulmuştur. Yıllar itibariyle bakıldığında devlet yardımının oldukça mütevazı kaldığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte, bu olanaktan yararlanan parti sayısı ise 1974’te en fazla beş olarak belirlenmiştir. Özellikle 1965 sonrasında Türk siyasi parti sistemi giderek parçalanmış bir nitelik kazanmış ve birçok küçük ve yeni partinin 1965 ve 1969 milletvekili genel seçimlerinde aldıkları oy oranları %3’lerde dolaşmıştır. Hâlbuki yukarıda sözü edilen yasal düzenlemeler, yardım almak için ya geçerli oyların %5’ini, ya da Mecliste grup kurmuş olmayı esas kıstas olarak almaktadır. Bu durumda, bu dönemde siyasi partilere sağlanan desteğin büyük ve yerleşik partilerin lehine olduğu gözlemlenmektedir (Gençkaya, 2000).

1.5. 1982 Anayasası Dönemi

Siyasi partilere hazine yardımı yukarıda gördüğümüz gibi 1961 Anayasası’nın ilk halinde yer almamıştır. Aynı durum 1982 Anayasası için de geçerli olup, Anayasa’nın ilk halinde hazine yardımına yer verilmemiştir. Siyasi partilere hazine yardımı yapılıp yapılmayacağı konusu, 12 Eylül 1980 döneminde Danışma Meclisi’nde yeni siyasi partiler yasası hazırlanırken en fazla tartışılan konulardan birisi olmuş, Danışma Meclisi’nin hazırladığı metinde yer verilmiş, son sözü söyleyen ve ihtilali yapan beş generalden oluşan Milli Güvenlik Konseyi (MGK) tarafından metinden çıkartılmıştır. Askeri bir ihtilal yapan ve tüm siyasi partileri kapatan, siyasi partilerin üst düzey yöneticilerini tutuklayan bir yönetimin, siyasi partilere olumlu bakmayacağı gerçeği karşısında Milli Güvenlik Kurulu (MGK)’nın bu tavrını yadığamamak gerekmektedir.

Hazineden yardım almaya alışan siyasi partiler, ihtilalden sonra yapılan ilk genel seçimlerden sonra meclise giren ve grup kuran partiler tarafından verilen ortak bir yasa teklifi ile “*Siyasi partilerin sadece üyelerinin verdiği ödentilerle işlevlerini yerine getirmelerinin olanaklı olmadığı, varlıklarını sürdürmek için bağış toplamanın da iktidar partilerinin lehine olduğu, bunun da fırsat eşitliği ilkesine aykırı olduğu.*” gerekçeleriyle yeniden hazine yardımını düzenlemişlerdir. 27 Haziran 1984 tarih ve 3032 sayılı yasayla yapılan bu düzenlemeyle Siyasi Partiler Kanunu (SPK)’nın 61’nci maddesine yeni bir fıkra eklenerek, siyasi partilere verilecek “devlet yardımı” siyasi partilerin gelir kaynakları arasında

sayılmıştır. Yine aynı yasayla, SPK'ya eklenen bir maddeyle devletçe yardımın koşulları ve usulü belirlenmiştir. Buna göre, bir siyasi partinin devlet yardımına hak kazanabilmesi için milletvekili genel seçimlerinde ülke barajını (%10) aşması gerekmektedir. İlk uygulamada, bütçe ödeneği barajı geçen partiler arasında sandalye sayısına göre paylaştırılmıştır.

1987 yılında yapılan erken genel seçimlerinde geçerli oyların yüzde yedisinden fazlasını almalarına karşın, genel ülke barajını geçemeyerek TBMM'nde temsil edilemeyen partilere devlet yardımı yapılabilmesi için, 7 Ağustos 1988 tarih ve 3470 sayılı yasayla SPK'da değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikle, "TBMM'nde temsil edilen ve en az yardım alan siyasi partiye verilen yardım miktarı esas alınarak ve 350 milyondan az olmamak üzere milletvekili genel seçimlerinde oyların % 7'sinden fazla oy alan partilere de yardım yapılması" yasalaşmıştır (Resmi Gazete, 1988).

Bu değişiklikten sadece Demokratik Sol Parti ve Refah Partisi'nin yararlanması ve yasa değişikliği yapılmadan önce hangi partilerin yararlanacağını biliniyor olması, bu değişikliğin tamamen siyasi kaygılarla ve siyasi etik kuralları hiçe sayılarak yapıldığını göstermektedir. Yine aynı değişiklikle, devlet yardımından yararlanacak siyasi partilere milletvekili seçimi yapılacak yıl üç katı, yerel yönetim seçimlerinin yapılacağı yıl ise iki katı; her iki seçim aynı yıl içinde yapılırsa en fazla üç katı yardım yapılması kabul edilmiştir. Böylece, siyasi partilere devlet yardımı Türk mevzuatında iyice kurumsallaşarak kapsamlı bir nitelik kazanmıştır. Anayasa Mahkemesi, bu yasanın iptaline ilişkin başvuruyu 1988/39 Esas, 1989/29 Karar ve 06.07.1989 tarihli kararı ile reddetmiştir. Bir başka deyişle Anayasa Mahkemesi, siyasi partilere devlet yardımını Anayasaya uygun bulmuştur.

Devlet yardımı konusunda bir başka değişiklik 31 Ekim 1990 tarih ve 3673 sayılı yasayla getirilmiştir. Söz konusu değişiklik, SPK'nın 66'ncı maddesine yasal bağışlarla ilgili üst sınırı düzenleyen bir fıkra ile yerel seçimlerde radyo ve televizyonla propaganda yasağına bir açıklık getirmek üzere ek bir madde öneren yasa teklifi görüşülürken verilen önerge üzerine gerçekleşmiştir. O dönemde, bazı milletvekilleri Sosyal Demokrat Halkçı Parti'den (SHP) ayrılarak Halkın Emek Partisi'ni (HEP), bazı milletvekilleri de Anavatan Partisi'nden (ANAP) ayrılarak Demokrat Merkez Parti'yi (DMP) kurmuşlardı. Verilen önerge bir anlamda, bu yeni gelişmeleri dikkate alarak hazırlanmıştır. Meclis aritmetiğinde oluşan değişikliklerin getirdiği açmazların çözülmesi amaçlanmıştır. Buna göre, daha önce seçimlere katılmamış olsa da TBMM'de en az 10 sandalyeyle temsil edilen partilere de yardım yapılması kabul edilmiştir (Geçici Madde 16). Buna uygun olarak, HEP, Anayasa Mahkemesi'nce 1993 yılında kapatılincaya değin iki yıl devlet yardımı almıştır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1992).

Hazine, 28 Mart 2004 tarihinde gerçekleştirilecek yerel seçimler nedeniyle yardımları iki katına çıkardı. 2003 yılında 22.5 trilyon liralık hazine yardımı alan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), 2004 yılında 52 trilyon 789 milyar lira alırken, CHP 29.8 trilyon lira almıştır. Alınan bu yardımları, partilerin son genel seçim olan 3 Kasım 2002 tarihinde aldığı oylarla karşılaştıracak olursak AKP, 10 milyon 808 bin 229 geçerli oya karşılık bu parayı alırken; CHP'nin aldığı hazine yardımı 6 milyon 113 bin 352 geçerli oyun karşılığıydı. Bu arada Siyasi Partiler Kanunu'nun (SPK) ek birinci maddesine göre, yüzde 7 barajını geçen siyasi partilere yapılan hazine yardımı ile en az hazine yardımı alan siyasi partiye verilen para aynı miktar üzerinden paylaştırılmıştır. Yani CHP'nin aldığı 29.8 trilyon lira, 3 Kasım seçimlerinde yüzde 7 barajını geçen Doğru Yol Partisi (DYP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Genç Parti (GP) arasında oy oranlarına göre dağıtılmış; buna göre DYP 14 trilyon 600 milyar lira, MHP 12 trilyon 800 milyar lira, Genç Parti 11 trilyon lira hazine yardımı almıştır. 2007 yılı genel seçimlerin yapılacağı yıl olması nedeniyle Hazine, 2007'de siyasi partilere verilen yardımları üç katı oranında ödenmiştir. Buna göre AKP, bu yıl 141 milyon 216 bin 258 YTL; CHP ise 79 milyon 874 bin 759 YTL almıştır. Kanuna göre yüzde 7 barajını geçen siyasi partilere, en az Hazine yardımı alan partiye verilen para üzerinden dağıtım yapılacaktır. Barajı geçen DYP'nin 30 milyon 306 bin 255 YTL, MHP'nin 26 milyon 547 bin 814 YTL, Genç Parti'nin ise 23 milyon 20 bin 688 YTL hazine yardımı almıştır.

Gençkaya'nın yaptığı bir karşılaştırmalı çalışmaya göre, 1984'ten 1999 seçimlerine kadar geçen sürede siyasi partilere yaklaşık genel bütçeden 37 trilyon Türk Liralık devletçe yardım ödeneği ayrılmıştır. On beş yıllık süre içerisinde; devletçe siyasi partilere yapılan yardım miktarı Türk Lirası cinsinden 42 bin kat artmıştır. Eski adıyla Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), yeni adıyla Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Türkiye tüketici fiyatları yığılması endeksi 1968 temel alındığında 1984'te 5999,42 iken 1990'da 73896,34'e ulaşmıştır. 1987 yılını temel alan endeks ise 1990'da 454,6 iken 1995'te 8511,7

olarak hesaplanmıştır. Tek bir yıl temel alınarak hesaplanmış bir endeks bulunmamakla birlikte, partilerimize devlet bütçesinden sağlanan desteğin endeks üzerinde seyrettiğini söylemek olanaklıdır. Aynı dönemde dolar kuru ise Merkez Bankası verilerine göre 1.518 kat artmıştır. Bu bağlamda da siyasi partilere devletçe yapılan yardımın, doların artış hızından 27 kat daha fazla arttığı söylenebilmektedir (Gençkaya, 2000).

1.6. Siyasi Partilere Yapılan Hazine Yardımının Miktarı

Genel seçimlerde %10 olan ülke barajını geçerek Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsil edilen partiler, bütçe gelirleri B cetvelindeki toplamın beş binde ikisi oranında doğrudan nakdi yardım almaktadırlar (SPK, Ek madde 1). Genel seçimlerde %7'den fazla oy alan ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsil edilmeyen partilere de yukarıda belirtilen %10 oy alıp mecliste temsil edilen partilerden en az yardım alan siyasi partinin aldığı yardım miktarı ile partinin genel seçimlerde aldığı geçerli oyla orantılandırılarak bulunan bir oranda yardım yapılmaktadır. Ama bu yardım miktarı hiçbir şekilde 350 milyon Türk Lirası'ndan aşağı olamayacaktır (SPK, Ek Madde:1).

Bu olanak, 1987 erken genel seçimlerinde geçerli oyların yüzde yedisinden fazlasını almalarına karşın, genel ülke barajını geçemeyerek TBMM'nde temsil edilemeyen partilere devlet yardımı yapılabilmesi için, daha önce belirtildiği gibi 7 Ağustos 1988 tarih ve 3470 sayılı yasayla SPK'da değişiklik yapılması suretiyle getirilmiştir. Bu değişiklikle "*TBMM'nde temsil edilen ve en az yardım alan siyasi partiye verilen yardım miktarı esas alınarak ve 350 milyondan az olmamak üzere milletvekili genel seçimlerinde oyların yüzde 7'sinden fazla oy alan partilere de yardım yapılması.*" yasalaşmıştır (Ek Madde 1/5). Bu değişiklikten yasanın çıkarıldığı dönemde DSP ve Refah Partisi yararlanmıştır. Daha sonraki dönemlerde ise bu yasadaki %7'den fazla oy alan ama Meclis'te temsil edilmeyen partilerden CHP, MHP, DYP ve Genç Parti yararlanmıştır. SPK'nda değişiklik yapan bu yasanın Anayasa'ya aykırı olduğu iddiası ile dönemin ana muhalefet partisi Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP), Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açmış, Anayasa Mahkemesi 05.01.2005 tarihinde verdiği 1987/14 esas, 19881 karar sayılı hükmü ile bu değişikliğin Anayasa'ya aykırı olmadığını belirtmiştir.

1.7. Türkiye'de Siyasetin Finansmanının Yargısal Denetimi

Demokrasinin açıklık rejimi olmasının doğal sonuçlarından birisi de siyasi parti faaliyetlerini, özellikle faaliyetlerin yürütülmesini sağlayan mali kaynakların elde edilmesini ve kullanılmasını denetlemektir. Fakat bu denetimin kurallarının konulması ve uygulanması çok kolay olamamaktadır. Gerçekten de siyasi partilerin gider denetimi, çağımız modern demokrasilerinin en önemli sorunlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Siyasi partilerin mali denetimindeki temel yarar, demokrasinin korunmasıdır. Demokrasi siyasi partilerle birlikte vardır, fakat demokrasiye gelecek en büyük tehlike de siyasi partilerden gelebilmektedir. Özgür, genel ve eşit oy ilkesine dayalı seçimler demokrasinin temel ilkelerindedir. Seçimdeki bu özgürlüğe gölge düşürebilecek, partiler ve adaylar arasındaki açık bir eşitsizlik yaratacak maddi ilişkilerin önlenmesi demokrasi açısından hayati önem taşımaktadır. Bu tür ilişkilerde denetim, partilerin gelir kaynakları ve giderleri ile ilgili yasal düzenlemelerle ve gelir ve giderlerin denetimiyle sağlanmaya çalışılmaktadır (Tikveş, 1972).

Mali denetimin parti iç yönetimleri açısından da önemi büyüktür. Özellikle mali denetimin sonuçları öncelikle o partinin yönetiminde yer alamayan parti üyeleri açısından değer taşımaktadır. Bu durumdaki parti üyeleri denetim sonuçlarını inceleyerek partilerinin faaliyetleri ile kuruluş nedenleri arasındaki bağlantıyı saptayabilme olanağına sahiptirler. Yapılan denetimin tarafsız bir dış denetim organınca yapılmış olması parti yönetiminde yer alamayan parti üyeleri açısından görece bir güvence sağlamaktadır. Günümüzde siyasi partiler hakkında yapılan araştırmalarda tespit edilen önemli aksaklıklardan bir tanesi de partilerin iç işleyişlerinin saydamlıktan uzak olmasıdır. Mali denetim bulgularının açıkça ortaya konmuş olduğu denetim belgeleri, parti içi mali işlemlerin saydamlığını katkıda bulunacağı gibi, parti içi demokrasi kavramı ile demokratik toplum geleneğinin oluşumu ve gelişiminde de katkıda bulunacaktır. Mali denetimden beklenebilecek en önemli fayda, saydamlığı sağlama yönünde katkı yapmak yoluyla demokratik yaşamın gelişimine katkıda bulunmasıdır (Kaya, 2006).

Türkiye'de siyasi partilerin mali denetimine ilişkin 1982 Anayasası'nın 69. maddesinde düzenleme yapılmış olup, bu düzenleme ile denetleme yetkisi Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Anayasa

Mahkemesi'nin denetimi nasıl yapacağı, denetimin usul ve esaslarına ilişkin ayrıntılı düzenleme ise Siyasi Partiler Yasası'nda ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğünde düzenlenmiştir. Her ne kadar 1982 Anayasası'nın 69.maddesinde siyasi partilerin mali denetiminin Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacağı belirtilmişse de bu denetimin tek anayasal dayanağı bu madde olmayıp, 1982 Anayasası'nın "Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir." şeklindeki 148. maddesinin son fıkrası ile "Siyasi partilere, devlet, yeterli düzeyde ve hakça mali yardım yapar. Partilere yapılacak yardımın, alacakları üye aidatının ve bağışların tabi olduğu esaslar kanunla düzenlenir." şeklinde düzenlenen 68. maddesinde de bu denetime ilişkin anayasal dayanak bulunmaktadır.

Türkiye'de siyasi partilerin mali denetimi yürütülürken uygulanacak alt kademe kurallar, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. ve 17. maddeleriyle Siyasi Partiler Yasası'nın 60-75. maddelerinden oluşmaktadır. Diğer bir anlatımla, siyasi partilerin gelir gider, mal işlemlerinin nelerden oluşacağı; Anayasa Mahkemesi'ne ne zaman ve hangi hesapları verecekleri; denetimin hangi usul ve esaslara göre yapılacağı; denetimle ilgili yaptırımlar ve diğer konular, İçtüzüğü'nü ve Yasa'nın sözü edilen toplam 18 maddesi ile yürütülmektedir. Denetimin anlamını ve kapsamını belirleyen bu kuralların yarattığı kimi yetersizliklere ve işlemleri geciktirici özellikleri yadsınamaz (Mehter, 1991).

2. SİYASETİN FİNANSMANI VE ÇOK SESLİLİK İLİŞKİSİ

Siyasi partilerin toplam gelirleri içinde hazine kaynaklı yardımların ağırlığı o siyasi partinin yönetim tarzını da belirlemektedir. Hazine yardımı nedeniyle gelirlerin büyük oranda merkezde toplanması veya yaratılması partilerin merkezi otoritesine güçlendirmekte, otoriter ve anti demokratik bir yönetim tarzı partiye egemen olabilmektedir. Buna karşılık parti gelirlerinin yerel teşkilatlarca toplandığı veya yaratıldığı partilerde daha demokratik ve katılımcı bir yönetim tarzı egemen olmaktadır. Partilerin gelirlerinin merkezleşmesi giderlerinin de merkezleşmesi anlamına gelmektedir. Bu giderlerin merkezi yönetim tarafından yerel teşkilata gönderilerek, yerel teşkilat eliyle harcamanın yapılması bu yapının değiştiği anlamına gelmez, çünkü merkezi yönetimin miktarı arttırıp azaltarak yerel teşkilatı disipline veya otoritesi altında tutmaya her şekilde imkânı bulunmaktadır.

Hazine yardımına temel olarak karşı olan Yüzbaşıoğlu (2002), "*Hazine yardımındaki temel amaç siyasi partileri ekonomik güç odaklarından korumak olmasına rağmen bu durumun muhalefeti bölmek amacıyla iktidar partileri tarafından suiistimal edildiğini.*" belirterek, Hazine yardımının kalkmasını savunmaktadır.

Karakaş da Türkiye'de hazine yardımı alabilme kriterlerinin rakiplerinin önünü kesmek ve zayıflatmak gibi siyasi nedenlerle sürekli olarak değiştirildiğinden amacı dışında kullanıldığını belirtmektedir.

Türk Anayasa Mahkemesi tarafından alınan bu kararında:

"Çalışmalarını üyelerinin olağan yardımlarıyla sürdüremeyen siyasî partilerin paraca güçlü bir takım kişi ve kuruluşların etkisi ve baskısı altında düşerek soysuzlaşma tehlikesiyle karşılaşacakları yolunda söylenebilecekler, devletçe para yardımı yapılabilmesi halinde de ileri sürülebilir. Böyle bir durumda etki ve baskının iktidar partisi yönünden gelebileceğini ve bu tehlikenin ötekinden daha hafif sayılamayacağını kolayca savunmak mümkündür. Kaldı ki devlet yardımının siyasî partilerin başka yollarla başka kaynaklardan çıkar sağlamalarını engellemeyeceği de ortadadır." denilmiştir (Anayasa Mahkemesi Kararı, Resmi Gazete:09.07.1971 Tarih, 13890 Sayı)).

Yüzbaşıoğlu'nun (2002) yukarıda belirtilen, "Siyasi partilere hazine yardımının temel amacının siyasi partileri ekonomik güç odaklarının etkilerinden korumak olduğu." şeklindeki görüşünü de eleştirmektedir.

Yine hazine yardımının genel bir olumsuzluğu, partilerin parti örgütlerine olan ihtiyaçlarının azalması veya tamamen kalkması sonucudur ki, gerçekten de birçok önemli oranda hazine yardımı alan büyük partiler, parti örgütlerini sadece yasal zorunluluk olduğu için faal tutmaktadırlar. Bu nedenle, siyasi partilere hazine yardımı parti üyeliğini olumsuz etkileyerek, Türkiye'de olduğu gibi birçok Batı Avrupa ülkesinde üye sayısında azalmaya yol açtığı iddia edilmektedir. Hazine yardımı öngören ülkelerin neredeyse tamamında, bu yardım miktarı partilerin genel seçimlerde aldıkları oy oranı esas alınarak belirlenmektedir.

Teziç, Anayasanın getirmiş olduğu düzenleme karşısında artık partilere devletçe her yıl yardım yapılması yolunu kapatmak gerektiğini ileri sürmüştür. Yazara göre, sorumlu parti olma, tabanıyla sağlıklı ilişki kurma, partinin de gücünü ortaya koyacaktır. Onun için bunun esası seçimden seçime eşit, hakkaniyet ölçüsünde kampanyalara yardımdır. Nitekim Anayasa’da yapılan son düzenlemede de bunu ihsas eden bir ifade kullanılmaktadır: “*Siyasi partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri yukarıdaki esaslara göre kanunla düzenlenmiştir.*” Anayasa siyasi partilere mali yardımı öngörmekte ama “Devletçe her yıl Hazine’den yapılır.” ifadesine yer vermemektedir, Anayasa sadece “hakkaniyete göre mali yardımdan” söz etmektedir. Siyasi partilere her yıl hazinede mali yardım bizim geçici maddelerle Siyasal Partiler Kanunu’na sonradan eklediğimiz bir husustur. Bunu belki anayasal tabana oturtma yoluna gidilmelidir (Teziç, 1997).

Mevzuatta büyük partilere yönelik devlet yardımının öngörülmesi, yeni partilerin siyasi alana girerek faaliyette bulunmasını zorlaştırdığı gibi, devlet yardımı sistemi içinde yer almayan siyasi partileri etkisiz kılabilen ve onları, büyük partilere katılmaya zorlayabilmekte ya da marjinalleştirebilmektedir. Devlet yardımlarının iktidar partileri tarafından sık sık değişikliklere uğratılması partiler arasında eşitsizliğe neden olmakta, siyasi sistemin kurumsallaşması engellenmektedir.

Türkiye’de devlet yardımından faydalanacak partiler için öngörülen oy oranının yüksek olduğu düşünülmektedir. Siyasi partilere devlet yardımı, Gözübüyük’ün de belirttiği üzere demokrasiyi yozlaştırmamalıdır ve bu konuda, partiler arasında denge sağlanmalıdır. 1982 Anayasasında da belirtildiği üzere, partilerin büyüklüğüne, üye sayısına bakılmaksızın; partilere yeterli düzeyde ve hakça yardım yapılması öngörülmektedir. Devlet yardımından yararlanabilmek için gerekli oy oranının % 7 gibi yüksek bir oranda tutulması hakkaniyetli değildir. Ayrıca %7’den aşağı doğru kademeli bir yardım sisteminin oluşturulmaması da siyasi partiler arasında fırsat eşitsizliği yaratmakta, büyük partileri imtiyazlı duruma getirmektedir Böylece küçük partiler, daha zor koşullarda seçim yarışına katılmaya zorlanmaktadır.

Aydın’ın (2005) belirttiği üzere, bütçe gelirlerine göre bir yardım miktarı belirlemek sakıncalıdır. Bu durum, yardım alan siyasal partilerin, yardım alamayan siyasal partilere göre, ekonomik açıdan daha da güçlenmelerine yol açmaktadır. Burada, milletvekili genel seçimlerinde alınan oy oranına göre, siyasal partilerin ne kadar devlet yardımına hak kazanacakları konusunun maktu olarak belirlenmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

Demokratik siyasal sistemin sağlıklı şekilde işlemesi için, sistemin aktörleri olan siyasi partilerin, Meclisin ve hükümetin itibar ve halkın güvenini kazanmaları kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bunun için de öncelikle Siyasal Partiler Kanunu’nda yapılacak düzenlemelerle, siyasi partilerin finans kaynaklarına açıklık, saydamlık getirilmesi; seçim harcamalarının hem partiler hem de adaylar için kayıtlı hale getirilerek şeffaflaştırılması; seçim finansmanlarının demokratik, objektif bir denetim ve gözetim sistemine bağlanması gerekmektedir. Siyasetin finansmanda şeffaflığın ve hukuka uygunluğun sağlanabilmesinde en önemli hususlardan birisi seçimlerde aday olanların mal bildirimlerini kendi seçim bölgelerindeki yetkili ve görevli seçim kurullarına vermeleridir. Bu mal bildirimleri seçim kurulları tarafından açıklanmalı veya ilan edilmeli, gerçeğe aykırı veya eksik mal beyanında bulunulması ciddi yaptırımlara bağlanmalıdır.

Adayların seçimlerde harcayacağı para belli rakamlarla sınırlanmalıdır. Doğaldır ki bu sınırlamanın her aday veya her seçim bölgesi için aynı olması beklenemez. Adayın talep ettiği göreve (belediye başkanı, milletvekili, belediye meclis üyesi, il genel meclis üyesi) göre ve seçim bölgesinin seçmen sayısına göre hesaplanacak üst limitlerde harcama yapılmasına izin verilmelidir. Partilerin ve adayların yapacağı harcamalara getirilecek sınırlamanın yanında bağış yapacak olanlara da hem kişi hem rakam olarak bir sınırlama getirilmesi zorunludur.

Seçimlerde çok sesliliği artırabilme açısından bağımsız giren adaylara, seçim bölgelerinde belli oranda bir oy almaları halinde posta, ulaşım, haberleşme, kırtasiye giderlerine ilişkin bir kısım masraf iadesi adı altında ödenek verilmesinin düşünülmesi, siyasi partiler dışında da siyaset yapmak isteyen vatandaşları cesaretlendirmek açısından önemlidir. Türkiye’de seçimlerde en az %7 oy alan partilere aldıkları oy oranına göre dağıtılan hazine yardımı, dört aşamalı olarak dağıtıldığında çok sesliliğe daha

fazla hizmet edeceği öngörülmektedir. Partilere dağıtılmak için ayrılan hazine yardımının $\frac{1}{4}$ 'ü seçime giren partilere aldıkları oy oranına göre; $\frac{1}{4}$ 'ü ise Yüksek Seçim Kurulu'nun tespiti ile seçime girecek şekilde örgütlenmesini tamamlamış siyasi partilere aldıkları oy oranına göre verilmelidir. Kalan paranın $\frac{1}{4}$ 'ü parlamento da temsil edilen siyasi partilere, parlamentodaki temsilci sayıları ile orantılı olarak dağıtılmalıdır. Hazine yardımı olarak ayrılan son $\frac{1}{4}$ 'lük dilim ise doğrudan siyasi partilerin kuracakları araştırma ve eğitim kollarına verilmeli, bu paraların araştırma ve eğitim için harcanıp harcanmadığı sıkı bir şekilde denetlenmelidir.

Partilerin genel merkez gelirleri özelinde bakıldığında hazine yardımının % 80-90'lar düzeyine kadar yükselen bir öneme ulaştığı görülmektedir. Yardım miktarının büyüklüğü ve ihtiyaç duyulandan fazla olması partilerde faiz ve repo gelir kalemlerinin % 30'lara varan ağırlıkta yer alması sonucunu doğurmuştur. Devletin siyasal partilerin tüm giderlerini karşılama gibi bir yükümlülüğü söz konusu değildir. Oysa Türkiye'deki uygulama, Gençkaya'nın araştırmasında açıkça ortaya konulduğu gibi partileri zenginleştiren ve mali açıdan devlete bağımlı kılan bir noktaya gelmiş bulunmaktadır. Kamusal mali destek, birçok ülkede partilerin gelirlerinin ortalama yüzde 50'sini oluşturmaktadır. Oysa Türkiye'de hazine yardımının miktarı, yardımdan yararlanan partilerin genel gelirleri içindeki payı ve yardımdan yararlanan partilerin ülkedeki tüm partiler içinde küçük bir azınlığı oluşturan sayıları, Türkiye'de parti sisteminin kartelleşmiş olduğuna işaret etmektedir. Bunun anlamı siyasetin rekabetçi bir meslek haline, sermaye-yoğun bir süreç durumuna gelmesi ayrıca partilerin hazine yardımına bağımlı ve sonuç olarak partilerin devletin bir parçası haline gelmeleridir. Bütçeden siyasal partilere aktarılan kaynağın, genel bütçe gelirlerinin belli bir oranı olarak belirlenmesi, partilere yapılan hazine yardımının her geçen yıl artmasına yol açmıştır. % 10'luk ülke barajını birkaç partinin geçebildiği bir sistem içerisinde, siyasal partilere yardım için bütçeden ayrılan kaynağın artırılması, devlet yardımının olduğu gibi birkaç partiye aktarılması sonucunu doğurmuştur.

Gelinen noktada hazine yardımı, varoluş gerekçesinin zıddına dönüşerek partiler arasında haksız rekabete yol açan bir uygulama halini almış olduğu görünmektedir. Hazine yardımını hak edecek kamuoyu desteğini bir kez alan partiler, siyasetin görselleştiği ve paranın siyasi başarı açısından tarihte görülmemiş bir önem kazandığı günümüz koşullarında, hazine kaynaklarını denetlemesi için devlet imkânlarını kullanarak, siyasi rekabetin ortadan kalkması sonucunu doğuracak kararlar almaktadırlar. Partiler sisteminin kartelleşmesi, partiler arasında önemli bir adaletsizliğe yol açmakta ve kartelleşmiş partiler, siyaset alanını doldurmaktadır. Böylece, hazine yardımının hukuki gerekçesi olan, partiler arasındaki rekabeti güvence altına alma amacı ortadan kalkarak, yardım alan ile almayan arasındaki uçurum büyümektedir. Bu uçurumun oluşmasında hazineden alınan yardım miktarının partilerin hayatta kalabilmek ve temel ihtiyaçlarını giderebilmek için ihtiyaç duydukları miktarların çok üzerinde rakamlara ulaşıp olmasının etkisinin büyük rol oynadığı söylenebilmektedir.

Bir demokratik prensip olarak, devletin partiler arasındaki rekabet ortamında eşit davranması gerekmektedir. Partiler arasındaki rekabete devletin karışması, eşitlik ilkesinin bozulması anlamına gelmektedir. Yardımların büyük ve partiler arasında adaletsizlik yaratacak meblağlara ulaşmış olması, seçim sonuçlarında da demokratik olmayan sonuçlara yol açma tehlikesini taşımaktadır. İktidarı döneminde önemli oranda oy kaybetmiş bir parti, siyasette görsel öğelerin yoğunlaştığı koşullarda büyük miktarda hazine yardımının etkisiyle seferber edeceği maddi imkânları kullanarak, medyada daha çok yer bulabilmekte ve seçmenleri manipüle eden bir seçim kampanyası yürüterek, böylece gerçekte olduğundan daha büyük bir siyasi etki yaratabilmekte ve oy alabilmektedir. Yardım uygulaması ahlaki olarak, vatandaşlardan toplanan vergiler ile benimsemedikleri partilerin kasalarına para konulmasının yanlışlığı açısından da eleştirilebilmektedir. Kanunlarla konulmuş mali yükümlülük sahiplerinden elde edilen paraların bir bölümünün siyasi partilere yardım olarak aktarılmasının Anayasal desteği olmamalıdır. Siyasal ahlak düzeyinde ise bir partinin TBMM'de üç milletvekiline sahip olması hazine yardımına hak kazanması anlamına geldiği için milletvekili transferleri tecrübe edilmiştir. Bu ahlaki yozlaşmayı önlemek adına hazine yardımı çıtası yükseltilirse eşitlik ve adalet ilkesi çığnınmakta, eşitlik ve adalet sağlamak adına yardım çıtası düşürülürse bu kez de siyasi tarihimizde birçok örneği yaşandığı üzere siyasal yozlaşma teşvik edilmiş olmaktadır.

Siyasi iktidarı ele geçirmek için mücadele eden ve iktidara gelmelerinin tek yolunun seçmene kendilerini anlatmak ve onların oylarını almak için çaba göstermek olduğunun bilincinde olan siyasi parti

örgütlenmeleri, üyelerinin ve sempatanlarının aidat ve bağışları ile ayakta durabilmesi gerekmektedir. Vatandaşların kamu hizmetinde kullanılması için ödediği vergilerin bazı siyasi partilere aktarılması kamu yararı ile de bağdaşmamaktadır. Kaldı ki bazı partilere hazine yardımı yapılırken diğerlerine yapılmaması da Anayasa'nın 10. Maddesi içeriği bağlamında eşitlik ilkesine aykırıdır. Devlet partiler arasında bir ayırım yapmamalıdır. Buradan çıkan sonuç ya tüm partilere belli ölçülerde hazine yardımı yapılması ya da hiçbirisine yapılmaması zorunluluğudur. Tüm partilere hazine yardımı yapılmasının da pratikte uygulama imkânı olmaması nedeniyle günümüzde uygulandığı şekli ile partilere hazine yardımı yapılması siyasal ortamda aradığımız çok sesliliğe katkı sağlayamamakta ve ülkemizin demokratik gelişimine katkı sunamamaktadır.

KAYNAKÇA

- ALEMDAR, K. ve KAYA, R. (1993). *Radyo-Televizyonda Yeni Düzen, Dünya Deneyi ve Türkiye'deki Arayışlar*. Ankara: TOBB Yayınları.
- ANAYASA MAHKEMESİ KARARI, E:1970/12, K:1971 ve T:02.02.1970, s:7, AYMKD, S:9, s: 288, (Resmi Gazete 09.07.1971 Tarih, 13890 Sayı)
- AYDIN, M. (2005). Türkiye'de Siyasal Partilere Devlet Yardımı. *A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, 54(4), 235-265
- DANIŞMA MECLİSİ Tutanak Dergisi, Cilt: 14, Yasama Yılı: 2 Birleşim: 63 Oturum: 3, Tarih: 24.2.1983, sy. 176-81 ve Birleşim: 67 Oturum:2, Tarih: 3.3.1983, s: 428-440.
- DANIŞMA MECLİSİ Genel Sekreterliği, Siyasal Partiler Kanunu Metinleri (Türkiye, Federal Almanya, Portekiz), Ankara, TBMM Basımevi, 1982.
- GENÇKAYA, Ö.(2000). *Siyasi Partilere ve Adaylara Devlet Desteği, Bağışlar ve Seçim Giderlerinin Sınırlandırılması*. İstanbul: TESEV.
- KAYA, M.(2006). *Siyasi Partilerin Mali Denetimi Sorunu; Mevcut Durumun Eleştirisi ve Çözüm Önerileri, Anayasa Yargısı İncelemeleri -I*. Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara
- KARAKAŞ,E.(2019).Siyasal Sistem ve Siyasetin Finansmanı http://www.sodev.org.tr/ercankarakas/siyasal_sistem_ve_siyasetin_fina.htm (Erisim Tarihi: 10.02.2019)
- MEHTER, H. (1991). *Siyasi Partilerin Mali Denetimi. Anayasa Yargısı Dergisi*, 8(12),165-182.
- ÖZDEMİR, M.E.(2000). *Medyanın Siyasal Seçimlere Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, MÜSBE, İstanbul.
- ÖZYAVUZ T. (2007). *Türkiye'de Siyasetin Finansmanı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- PALTIEL, K.Z. (1981).*Campaign Finance: Contrasting Practices and Reforms. Der: David Butler, Democracy at Polls- A Comparative Study of Competitive National Elections*, Washington ve London: American Enterprise Institute.
- TEZİÇ, E.(1997) *Siyasi Partiler Yasası, TÜSIAD, Demokratik Standartların Yükseltilmesi Paketi, Tartışmalar Dizisi-I*. İstanbul: TÜSIAD Yayınları.
- TİKVEŞ, Ö.(1972). *Siyasi Partilerin Denetimi*. Doçentlik Tezi, İstanbul.
- YÜZBAŞIOĞLU, N. (2002). Milliyet Gazetesi, 09.08.2002.
- 30 Haziran 1954 tarih ve 6428 sayılı yasa, Resmi Gazete, Tarih: 7.7.1954